

Olli Mäenpää

2.6.2026

Hallintovaliokunnalle

Hallituksen esitys laeiksi hyvinvointialueiden rahoituksesta annetun lain ja saariston kehityksen edistämisestä annetun lain muuttamisesta (HE 56/2026 vp)

Esityksen tavoitteena on perustelujen mukaan kehittää hyvinvointialueiden rahoitusmallia hallitusohjelman mukaisesti hallitusti ja ennakoivasti perustuslain mukaiset palvelut turvaten. Lisäksi esityksellä toteutettaisiin hallituksen kustannusten kasvun hillinnän tavoitteiden mukaisia säästötoimenpiteitä. Keskeiset ehdotukset sisältävät muutoksia sosiaali- ja terveydenhuollon tarvemalliin ja säästötoimenpiteiden aluekohtaiseen kohdentamiseen, joilla on merkitystä hyvinvointialueiden toiminnan ja erityisesti rahoituksen kannalta.

Palvelutarpeen kasvun huomioon ottaminen ja säästötoimenpiteet

Palvelutarpeen huomioon ottaminen

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi rahoituslakia vuosille 2027-2030 sosiaali- ja terveydenhuollon palvelutarpeen kasvun huomioon ottamiseksi. Palvelutarpeen arvioitu kasvu perustuisi THL:n tutkimukseen (SOME-malli). Huomioon otettava palvelutarpeen kasvun arvio on SOME-mallin perusteella 1,01 prosenttia vuonna 2027, 0,98 prosenttia vuonna 2028, 0,97 prosenttia vuonna 2029 ja 1,01 prosenttia vuonna 2030.

Rahoitusmalliin tehtäväksi ehdotetuilla muutoksilla pyritään parantamaan rahoituksen kohdentumista eri alueiden palvelutarvetta ja siitä aiheutuvia kustannuksia vastaavasti uusimmat tiedot huomioon ottaen. Ehdotusten tarkoituksena on parantaa sosiaali- ja terveydenhuollon tarpeeseen perustuvan rahoituksen kohdentuvuutta alueille niin, että eri alueilla olisi yhdenvertaiset edellytykset palvelujen järjestämiseen asukkailleen. Esityksen perusteluissa esitettyjen tietojen perusteella arvioituna rahoitusmallin muutokset toteuttaisivat vaatimuksen, jonka mukaan sosiaali- ja terveystalouden rahoituksen on riittävästi vastattava palvelutarvetta. Ne turvaisivat myös vaatimusta palvelujen riittävästä tarjonnasta maan eri osissa asuville. Rahoitusmalliin ehdotetut muutokset perustuvat ajantasaisiin tutkimustietoihin ja niitä voidaan pitää perusteltuina.

Säästötoimenpiteet

Valtiontaloudellisten säästöjen toteuttamiseksi arvioidusta palvelutarpeen kasvusta otettaisiin vuodesta 2027 lukien vuosittain huomioon 60 prosenttia voimassa olevan lain edellyttämän 80 prosentin sijasta. Palvelutarpeen kasvun huomioon ottamista koskevasta määräaikaisesta 0,2 prosenttiyksikön korotuksesta

vuosille 2023–2029 ehdotetaan luovuttavaksi jo vuodesta 2028 lukien. Säästöjen osuudet hyvinvointialueiden koko maan rahoituksesta olisivat arviolta noin -0,2 prosenttia vuonna 2027, noin -0,8 prosenttia vuonna 2028 ja noin -1,3 prosenttia vuonna 2029. Säästötoimenpiteiden tarkoituksena olevaa kustannusten hillintää voidaan sinänsä pitää perusteltuna tavoitteena. Perustuslakivaliokunta on lisäksi kiinnittänyt esityksestä antamassaan lausunnossa huomiota siihen, että hyvinvointialueet pystyvät lähtökohtaisesti reagoimaan rahoituksen leikkauksiin muillakin keinoin kuin lakisäästäisten palveluiden saatavuutta, saavutettavuutta, tasoa tai laatua heikentämällä (PeVL 34/2026 vp, kappale 12).

Säästötoimenpiteiden aluekohtainen kohdentaminen

Perusteluissa esitettyjen arvioiden mukaan vuonna 2027 ehdotetut muutokset vähentäisivät rahoituksen kasvua erityisesti Helsingin kaupungilla sekä Länsi-Uudenmaan ja Keski-Uudenmaan hyvinvointialueilla (yli 0,8 prosenttiyksikköä), kun taas Etelä-Karjalan, Keski-Pohjanmaan, Kymenlaakson, Kanta-Hämeen, Kainuun, Lapin, Keski-Suomen, Pohjois-Savon, Päijät-Hämeen ja Satakunnan hyvinvointialueilla rahoituksen kasvuprosentti olisi voimassa oleva lakia suurempi. Ehdotetuista muutoksista aiheutuvaksi arvioidut yhteenlasketut vuosikohtaiset vaikutukset olisivat suurimmat Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueelle ja Helsingin kaupungille. Niihin kohdentuvien yhteenlaskettujen vaikutusten rahoituksen tasoon arvioidaan myös olevan suurimpia.

Esityksen perusteluissa (s. 107) esitetyn arvion mukaan ehdotettujen muutosten vaikutus Helsingin kaupungin rahoitukseen olisi vuoteen 2029 mennessä noin -131 euroa asukasta kohden eli 93 miljoonaa euroa. Kolmen vuoden yhteenlaskettu vaikutus olisi siten esimerkiksi suhteutettuna Helsingin kaupungin arvioituun vuoden 2029 tason rahoitukseen (3,5 miljardia euroa) eli noin 2,7 prosenttia. Muutosten jälkeenkin Helsingin kaupungin rahoitus kasvaisi vuosina 2026–2029 arviolta 10,6 prosenttia (voimassa olevan lain mukaisen 13,6 prosentin sijasta), mikä ylittäisi koko maan rahoituksen arvioidun keskimääräisen kasvun (7,0 prosenttia).

Koska hyvinvointialueilla ei ole verotusoikeutta, ratkaisevassa asemassa niille säädettyjen tehtävien asianmukaisen hoitamisen turvaamisessa on nimenomaan valtion rahoituksen riittävyys ja sen oikea kohdentaminen. Ehdotetut muutokset merkitsevät, että rahoitus kaikilla hyvinvointialueilla kasvaa tai ei vähene. Ehdotetuilla muutoksilla on silti merkittäviä vaikutuksia etenkin Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueen ja Helsingin kaupungin rahoitukseen, mutta rahoituksen vähennykset ovat suhteellisesti olennaisesti pienempiä kuin vähennykset, joita perustuslakivaliokunta on pitänyt mahdollisina kuntien valtionrahoitusta arvioidessaan (ks. myös PeVL 34/2026 vp, kappale 12). Rahoituksen vähennysten ei siten esitetyt määrälliset tiedot huomioon ottaen voida arvioida heikentävän kaikkien hyvinvointialueiden ja erityisesti merkittävimpien vaikutusten kohteena olevien hyvinvointialueiden toimintaedellytyksiä tavalla, joka vaarantaisi niiden mahdollisuuksia päättää itsenäisesti taloudestaan ja siten myös omasta hallinnostaan.

Tältä osin on lisäksi merkitystä hyvinvointialueiden lakisääteisellä oikeudella lisärahoitukseen. Jos rahoituksen taso muutoin vaarantaisi perustuslain 19 §:n 3 momentissa tarkoitettujen riittävien sosiaali- ja terveystalvelujen tai perustuslain 7, 15 ja 20 §:ssä tarkoitettuihin perusoikeuksiin liittyvien pelastustoimen palvelujen järjestämisen, hyvinvointialueella on rahoituslain 11 §:n mukaan oikeus saada 2-4 luvussa säädetyn lisäksi valtiolta rahoitusta se määrä, joka on tarpeen mainittujen sosiaali- ja terveystalvelujen ja pelastustoimen palvelujen turvaamiseksi ottaen huomioon hyvinvointialueen edellytykset järjestää muut lakisääteiset tehtävät. Oikeudella lisärahoitukseen on merkitystä etenkin, mikäli ehdotetut rahoituksen vähennykset jollain hyvinvointialueella vaarantaisivat riittävien sosiaali- ja terveystalvelujen järjestämisen.

Esitettyjen tietojen perusteella muutosten ei voida katsoa vaikuttavan ongelmallisella tavalla maan eri osissa olevien hyvinvointialueiden asukkaiden yhdenvertaiseen kohteluun tai vaarantavan heidän tosiasiallisia mahdollisuuksiaan saada perusoikeuksien toteutumisen kannalta välttämättömiä palveluja. Tätä arviota tukee aluekohtaisen rahoituksen vähimmäistasoa turvaava tasaus, josta ehdotetaan säädettäväksi uudessa 41 §:ssä. Tasauksen tarkoituksena on osaltaan varmistaa rahoitusperiaatteen toteutumista siten, että myös niillä alueilla, jolla rahoitusmallin mukaan rahoitus kyseisenä vuonna vähenisi, on mahdollisuudet järjestää asukkailleen lakisääteiset palvelut.

Ehdotettujen muutosten kokonaisvaikutukset

Ehdotetut hyvinvointialueiden rahoituksen muutokset tulisivat voimaan porrastetusti vuosien 2027, 2028 ja 2029 aikana siten, että niiden rahoitusta vähentävät vaikutukset kasvaisivat vuosittain. Muutosehdotusten kokonaisvaikutuksia koskevan arvion (jakso 4.2.1.7) mukaan rahoituksen kasvu koko maan tasolla vuosina 2026–2029 olisi noin 8,4 prosenttia. Ehdotetut muutokset vähentäisivät rahoituksen kasvua koko maan tasolla noin 0,2 prosenttiyksikköä vuonna 2027 ja yhteensä 1,4 prosenttiyksikköä vuoden 2029 tasolla.

Vuosien 2026–2029 tarkastelussa ehdotetut muutokset vähentäisivät rahoituksen kasvua eniten Helsingin kaupungilla sekä Länsi-Uudenmaan, Keski-Uudenmaan, Varsinais-Suomen ja Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialueilla (yli 1,7 prosenttiyksikköä). Näillä alueilla rahoituksen kasvu ehdotetuilla muutoksilla ylittää kuitenkin kyseisinä vuosina koko maan keskimääräisen rahoituksen kasvun. Ehdotettujen muutosten suurimpien negatiivisten rahoitusvaikutusten arvioidaan siten kohdistuvan alueille, joilla on rahoituksen riittävyyden näkökulmasta taloudellista kanto-kykyä sopeutua muutoksiin palvelujen järjestämisen edellytysten vaarantumatta (s. 61).

Vuoden 2026 talousarvioiden perusteella enää kolme aluetta olisi alijäämäisiä vuonna 2026 ja taloussuunnitelmien perusteella kaikki alueet olisivat ylijäämäisiä

vuonna 2027 ja yhtä aluetta lukuun ottamatta kaikki vuonna 2028. Koko maan tasolla esitykseen sisältyvät säästöt ovat sen suuruisia, että ne eivät muuta talouden ylijäämäisyyttä vuosina 2027 ja 2028 (s. 62).

Kokonaisuutena arvioiden ehdotuksilla pyritään varmistamaan se, että sosiaali- ja terveyspalvelujen kokonaisrahoitus mahdollistaa kaikilla alueilla näiden lakisääteisten palvelujen järjestämisen, mukaan lukien alueilla toteutettavat hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen toimet. Ehdotetut vuosikohtaiset muutokset rahoitukseen tai yhteenlasketut vaikutukset rahoituksen tasoon eivät esitettyjen arviotietojen mukaan kokonaisvaikutuksiltaan vaarantaisi lakisääteisten sosiaali- ja terveyspalvelujen järjestämiseksi riittävää rahoitusta koko maan tasolla tai yksittäisillä alueilla.